

The main objective of the study is the separation and systematization of theoretical and applied principles of implementing the strategic controlling in the system of aviation enterprise management in Ukraine.

The theoretical principles of implementing the strategic controlling in the system of aviation enterprise management in Ukraine were systematized in this paper. Three basic conceptual orientations of the controlling, that can solve the problem of efficient use of existing capacity of aviation enterprise, such as a tool of internal control and audit; management tool; philosophy thought of leaders have been proposed. Controlling - is a specific system configuration of prognosis of individual strategic management tool kit that transforms according to the size of the enterprise and approaches to the prediction of its future.

However, despite the wide range of concepts measure the effectiveness of the company and the high popularity of some of them, none of these models does not comply all tasks in a complex in operational monitoring and adjustment policy measures, which aimed at ensuring a long-term success of the aviation enterprise. The practice shows that the strategic controlling able to provide the system and a reasonable selection of relevant indicators for strategic planning and control measures, their logging in accounting, methods for measuring results, the analysis and the interpretation.

controlling, strategic controlling, strategic management, the system of aviation enterprise management, management accounting

Одержано 07.04.15

УДК 334.012.6

В. В. Подплетний, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград, Україна

Державна фінансова підтримка розвитку малих підприємств

У статті розкриваються теоретичні засади державної фінансової підтримки розвитку малих підприємств. Досліджено теоретичні засади розвитку малих підприємств в економіці України. Сформульовано власне визначення сутності державної фінансової підтримки малих підприємств. Обґрунтовано, що на рівні держави необхідні зміни, які забезпечать умови для розвитку малих підприємств як гарантію позитивних зрушень в національній економіці. Встановлено, що державна фінансова підтримка повинна базуватися на відповідній методологічній базі до якої належать: принципи, методи і механізми державної фінансової підтримки. Розкрито інтереси держави та малих підприємств в процесі реалізації державної фінансової підтримки. Обґрунтовано варіанти взаємодії держави і суб'єктів малого підприємництва в процесі здійснення державної фінансової підтримки. Запропоновано власне розуміння інституційної структури державної фінансової підтримки малих підприємств.

малі підприємства, державна фінансова підтримка, підприємництво, економічна політика, державне регулювання, підприємницький сектор, інституційна структура

В. В. Подплетний, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет, г. Кіровоград, Україна

Государственная финансовая поддержка развития малых предприятий

В статье раскрываются теоретические основы государственной финансовой поддержки развития малых предприятий. Исследованы теоретические основы развития малых предприятий в экономике Украины. Сформулировано собственное определение сущности государственной финансовой поддержки малых предприятий. Обосновано, что на уровне государства необходимы изменения, которые обеспечат условия для развития малых предприятий в качестве гарантии положительных изменений в национальной экономике. Установлено, что государственная финансовая поддержка должна базироваться на соответствующей методологической базе к которой относятся: принципы, методы и механизмы государственной финансовой поддержки. Раскрыты интересы государства и малых предприятий в процессе реализации государственной финансовой поддержки. Обоснованы варианты взаимодействия государства и субъектов малого предпринимательства в процессе осуществления государственной финансовой поддержки. Предложено собственное понимание институциональной структуры государственной финансовой поддержки малых предприятий.

© В. В. Подплетний, 2015

малые предприятия, государственная финансовая поддержка, предпринимательство, экономическая политика, государственное регулирование, предпринимательский сектор, институциональная структура

Постановка проблеми. В останні роки в Україні недостатньо уваги приділяється питанням державної підтримки розвитку малих підприємств, про що свідчать незначні обсяги фінансових ресурсів, які виділяє держава та місцеві органи самоврядування для фінансової підтримки малого бізнесу. Головною проблемою в цьому напрямі вважається відсутність законодавчого врегулювання взаємовідносин між державою та місцевими органами самоврядування, з одного боку, та малими підприємствами, з іншого боку. Державна фінансова підтримка малих підприємств повинна здійснюватись виходячи із інтересів як держави та місцевих органів самоврядування, так і самих малих підприємств і фізичних осіб-підприємців.

Перш ніж розглядати різні теоретичні аспекти державної фінансової підтримки малих підприємств, необхідно дослідити окремі питання функціонального призначення та впливу малих підприємств на соціально-економічний розвиток суспільства. Оскільки малі підприємства є структурним елементом ринкової економіки, тому вони безпосередньо пов'язані родовими ознаками із загальною системою підприємництва. Перші міркування теорії впливу підприємництва на різні сторони соціально-економічного життя суспільства можна зустріти вже у класиків політичної економії [7, 2, 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми функціонування та державної підтримки малого підприємництва були і залишаються об'єктом досліджень науковців багатьох країн світу. Вагомий внесок у розроблення теорії малого бізнесу зробили такі класики економічної науки: Р. Гільфердінг, П. Друкер, Р. Кантільон, А. Маршал, Ж.-Б. Сей, А. Сміт, Й. Шумпетер та ін. Дослідженню теоретичних і практичних проблем діяльності малого підприємництва присвячені праці таких вчених: В. Боронос, Л. Буряк, З. Варналій, О. Ватаманюк, Л. Воротіна, С. Дрига, В. Збарський, Є. Іонін, О. Квасовський, Д. Книш, О. Ковалюк, М. Крупка, О. Кундицький, Р. Ларіна, С. Лобозинська, В. Ляшенко, І. Михасюк, З. Патора-Висоцька, В. Плиса, Ж. Поплавська, С. Реверчук, А. Хоронжий, М. Хурса та ін. [2, с. 11]. Незважаючи на значну кількість досліджень у цій сфері, проблеми державної підтримки розвитку малого підприємництва недостатньо вивчені. Найчастіше у працях науковців розглядаються лише окремі складові згаданої державної підтримки, немає комплексного аналізу. Потребують ґрунтового вивчення зарубіжний досвід реалізації державної підтримки розвитку малого бізнесу і перспективи його адаптації до вітчизняних умов господарювання. Саме тому необхідність ґрунтового дослідження теоретичних засад і прикладних аспектів державної підтримки розвитку малого підприємництва обумовили актуальність дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних засад державної фінансової підтримки розвитку малих підприємств.

Виклад основного матеріалу. Наявність суперечливих точок зору щодо сутності термінів «малий бізнес», «мале підприємництво» та «мале підприємство» зумовлюють необхідність проведення спеціального дослідження та з'ясування їх суті, уніфікації категоріального апарату досліджуваної проблематики.

Згідно з офіційними нормативними документами визначенню сутності малого підприємництва в Україні присвячено окремий напрям господарського законодавства, який включає закони, підзаконні акти, укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України.

Відповідно до ст. 42 Господарського кодексу України, сутність підприємництва

будь-якої організаційної форми визначена як самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [3, ст. 42]. При цьому згідно з п. 7 ст. 63 Господарського кодексу України малими (незалежно від форми власності) до 2008 року визначалися підприємства, у яких середньооблікова чисельність працівників не перевищувала п'ятдесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищував суми, еквівалентної п'ятистам тисячам євро за середньорічним курсом НБУ щодо гривні [3, ст. 63].

Таке визначення підприємництва стало основою трактування вітчизняною законодавчою базою й «малого підприємництва» встановлюючи лише порогові значення меж його діяльності. Отже, основою зазначених дефініцій «підприємство», «мале підприємство» є ризикова діяльність з метою отримання відповідного ефекту (прибутку).

Якщо кількісні та якісні показники супроводжуються терміном «малі підприємства», то узагальнені показники називаються «малий бізнес». Таким чином, мале підприємство й малий бізнес мають спільну ознаку – малі підприємства (форми підприємництва або господарювання), що здійснюють свою діяльність в економіці країни. Однак малий бізнес – це будь-яка діяльність малих підприємств та окремих громадян (фізичних осіб) спрямована на реалізацію власного інтересу – отримання прибутку, а мале підприємство – це обмежений державою за кількістю працівників та обсягами діяльності малий бізнес для отримання економічних чи соціальних інтересів [5].

Малі підприємства через свою значну чисельність визначають соціально-економічний потенціал держави. Вони є важливим сектором ринкової економіки, динамічно реагують на зміну попиту, створюють передумови для економічного зростання. Тому малі підприємства історично виступають одним із факторів, які пом'якшують наслідки економічних криз і є основою для подолання їх негативних наслідків. Малі підприємства є як структурним, так і функціональним елементом економіки, й потребують підтримки з боку держави за рахунок проведення як загальних, так і спеціальних заходів. Підтримка малих підприємств є невід'ємним атрибутом як їх існування, так і ринкового господарювання, тому держава повинна створити сприятливі умови для функціонування та розвитку малих підприємств, що дозволить використати повною мірою їх потенціал.

У процесі формування сектору малого підприємництва особлива роль повинна належати державі. Однією з причин недостатньої розвиненості малих підприємств в Україні є зниження їх підтримки з боку держави, так як у розвинених країнах малим підприємствам приділяється першочергова увага з боку урядових органів, приватних структур, громадських організацій. Для них встановлено сприятливі законодавчі умови, відповідне інституційне середовище. У країнах із розвинутою економікою фінансова підтримка суб'єктів малого підприємництва здійснюється переважно під патронажем уряду та державних органів із використанням коштів бюджету, а також авторитету держави і важелів державної економічної політики, що спроможні зробити привабливим співробітництво з малими підприємствами.

На різних етапах розвитку України по-різному будувалась і державна політика розвитку малого підприємництва, яку можна охарактеризувати як політику сприяння розвитку підприємництва. Зокрема, Смовженко Т.С. зазначає, що «... сприяння розвитку підприємництва охоплює широкий діапазон форм і методів прямого та непрямого впливу держави на ефективність функціонування підприємництва, не

виключаючи при цьому можливість підтримки окремих видів підприємницької діяльності, створення пільгових або, навпаки, обмежуючих умов її розвитку» [12, с. 39].

Державну політику фінансової підтримки розвитку підприємництва слід розглядати як складову економічної політики, визначаючи її основні взаємозв'язки з іншими напрямками і сферами господарювання; структурувати функції держави у сфері управління процесами розвитку підприємництва; аналізувати й оцінювати вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на ефективність функціонування підприємницького сектора економіки; планувати і прогнозувати результати функціонування підприємницького сектора економіки та визначати їх вплив на розвиток національної економіки; свідомо створювати сприятливі умови для ефективного розвитку суб'єктів підприємництва, запобігаючи появі негативних умов і факторів господарювання; розробляти механізми реалізації державної політики сприяння ефективному розвитку підприємництва. Таким чином, фінансова підтримка малих підприємств знаходить свій прояв у прямих заходах держави щодо діяльності і розвитку малих підприємств, а патронаж і сприяння – непрямих, шляхом створення умов для ефективного їх функціонування.

Основні завдання державної політики щодо розвитку малих підприємств повинні бути акцентовані на тому, що суб'єкту законодавчої ініціативи потрібно розробити нову концепцію підприємницької діяльності шляхом:

1) забезпечення збереження існуючих малих підприємств (юридичних осіб та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності), оскільки є тенденція до їхнього закриття, що обумовлено відсутністю фінансових можливостей до функціонування;

2) забезпечення якісного розвитку малих підприємств (збільшення частки малих підприємств, які створюють високу додану вартість і нові робочі місця), що досягається наступним:

а) посиленням експортної спроможності вітчизняних малих підприємств;

б) спрощенням доступу малих підприємств до сучасних технологій;

в) підвищенням здатності малих підприємств конкурувати з імпортом та підвищенням загального рівня їх конкурентоспроможності;

г) збільшенням доступу малих підприємств до довгострокових кредитів для побудови нових виробництв та послуг, продукція або результати яких використовуються у міжнародній та внутрішній торгівлі;

д) забезпеченням доступу малих підприємств до інформації про державні, муніципальні або приватні програми щодо збільшення спроможності малих підприємств конкурувати на міжнародних та внутрішніх ринках;

е) представленням інтересів малих підприємств у двосторонніх та багатосторонніх міжнародних торговельних переговорах та домовленостях, у тому числі переговорах з ЄС;

з) введенням на засадах рівноправності представників підприємницької спільноти до складу тендерних комісій Українського та регіональних фондів підтримки підприємництва.

Дослідження вітчизняних фахівців доводять, що в Україні спостерігаються суттєві суперечності між державною політикою стосовно розвитку малих підприємств і механізмами її реалізації на місцях. Так, Варналій З.С. під державною підтримкою розуміє, з одного боку, державне регулювання цього сектору економіки, що передбачає, насамперед, свідоме формування державними структурами правових, економічних та організаційних умов становлення і розвитку малого підприємництва, а, з іншого боку, – створення стимулів, використання матеріальних і фінансових ресурсів, які залучаються у сферу малого підприємництва на пільгових засадах або безоплатно

[2, с. 45]. Необхідність державної підтримки малого підприємництва, а отже, проведення відповідної державної політики, викликана тим, що, незважаючи на вагомі переваги малого підприємництва, цей сектор економіки найбільш вразливий до таких несприятливих чинників, як невизначеність економічної стратегії, податковий тягар, свавілля корумпованих службовців, інфляційний тиск, конкуренція великих корпорацій тощо. Виходячи з цього, до державної фінансової підтримки слід включити перш за все податкові та кредитні методи впливу на малі підприємства.

З другого погляду, державна підтримка малих підприємств є процесом, який має певні стадії розвитку. При цьому нерідко підтримку розглядають як стимулювання, забезпечення тощо. Заслугує на увагу думка Реверчука С.К., який стверджує, що поняття «підтримка» слід тлумачити однозначно: «це – допомога. А форма прояву допомоги може бути вирішена по-різному, зокрема, через заохочення, сприяння, стимулювання, підготовку, забезпечення, удосконалення, надання, створення тощо» [9, с. 107].

Орлова В. розглядає державну підтримку малого бізнесу як «надання допомоги малим підприємствам у їх діяльності, спрямованої на подолання труднощів, іманентних цьому різновиду підприємництва, а також сприяння у вирішенні специфічних проблем, що виникають» [13, с. 171].

Березянюк Т.В. зазначає що «перехід на систему партнерських відносин між державою, суспільством і малим бізнесом означає для держави – зняття бюджетного навантаження із значної частини домогосподарств, що у випадку відсутності зайнятості потребували б розширення допомоги неефективним одиницям, для суспільства – встановлення громадського спокою та співпраці у ринкових умовах господарювання, а для самих малих підприємств та суб'єктів мікропідприємства – це можливість самореалізації для вирішення нагальних економічних проблем у самодостатньому обсязі» [1, с. 34].

Узагальнюючи досвід розвинених країн світу Рудник Р.В. констатує, що «державна підтримка малого бізнесу є одним із дієвих інструментів розвитку цього сектору економіки і реалізується за допомогою цілої низки інструментів, таких як податкові пільги, фінансово-кредитна підтримка, державні субсидії тощо» [10, с. 33].

Данилейчук Р.Б. вбачає роль держави у сфері розвитку малого бізнесу у тому, щоб «створювати зрозумілі та рівні для всіх правила поведінки на ринку, а сама підтримка малого бізнесу пов'язана з необхідністю компенсації нерівних умов, в яких перебувають суб'єкти малого бізнесу порівняно з великими підприємствами, а також з допомогою тим особам, які розпочинають власну справу» [4, с. 56].

Система державної фінансової підтримки малих підприємств є цілісною структурованою сукупністю функцій, принципів, методів та напрямів її реалізації, застосування яких забезпечує цільове, систематичне та адекватне спрямування державних коштів на стимулювання і розвиток малих підприємств. Формування цілісного та гнучкого механізму підтримки малих підприємств має відповідати не лише сучасним вимогам ринкової економіки, а й приводити у відповідність ресурсні можливості та стратегічні цілі держави.

Як зазначає Квасниця О.В. «державна підтримка малих підприємств є систематичною, динамічною, плановою і комплексною діяльністю держави, спрямованою на забезпечення стратегічного розвитку малих підприємств, шляхом пошуку креативних ідей щодо сприяння розвитку малих підприємств шляхом постійного удосконалення видів, форм і методів державної підтримки» [6, с. 77].

На нашу думку, державна фінансова підтримка малих підприємств – це сукупність принципів, методів і механізмів прямої фінансової допомоги органами

державної влади та місцевого самоврядування малим підприємствам та фізичним особам-підприємцям у формі бюджетного фінансування, бюджетного кредитування та бюджетного гарантування, а також здійснення державних замовлень та дольової участі в різних формах фінансової підтримки малих підприємств.

Об'єктом державної фінансової підтримки малих підприємств є фінансова діяльність малих підприємств та індивідуальних підприємців з фінансування інвестиційних проектів та, у виняткових випадках, поточної діяльності при неможливості чи економічній недоцільності залучення інших джерел. Суб'єктами державної фінансової підтримки виступають безбиткові малі підприємства, які функціонують на ринку і потребують фінансових ресурсів, та індивідуальні підприємці, які отримують право на таку підтримку відповідно до чинного законодавства і в порядку реалізації національної та регіональних програм розвитку малого підприємництва.

Державна фінансова підтримка малих підприємств має будуватись на основі визначеної методології (рис. 1).

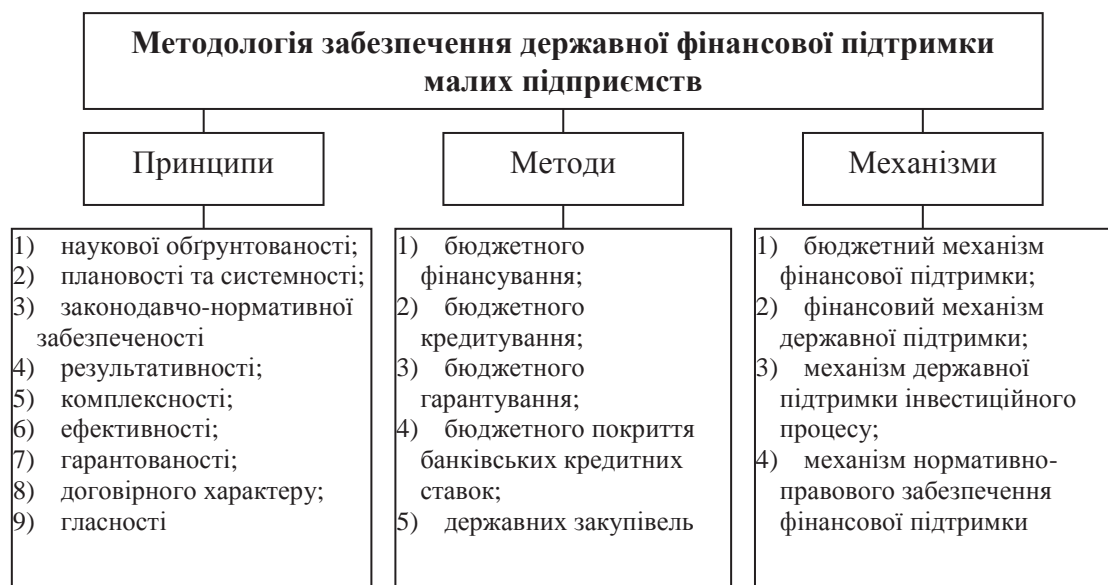

Рисунок 1 – Складові методології забезпечення державної фінансової підтримки малих підприємств

Джерело: розроблено автором.

Прийняття урядовими структурами рішень у відриві від реальної ситуації та без узгодження їх з суб'єктами малого підприємництва, призводить до неефективних бюджетних витрат, так як посилення адміністративного тиску та низька якість системи державного управління знижує ефективність функціонування малих підприємств і сприяє посиленню негативних процесів в економіці. У цьому контексті зазначимо, що відсутність в Україні належного державного управління, у свою чергу, породжує наступні основні проблеми, зокрема:

- відсутність чітко сформульованої державної політики у сфері розвитку малих підприємств;
- збільшення адміністративних бар'єрів та надмірне втручання органів державної влади в діяльність малих підприємств;
- відсутність ефективних механізмів фінансово-кредитної підтримки малих підприємств;
- відсутність представників малих підприємств в органах державної влади та

місцевого самоврядування, що здійснюють управління у сфері допомоги розвитку малих підприємств;

– відсутність в органах державної влади та місцевого самоврядування органу взаємодії, який би акумулював, формував, обробляв та вирішував підняті проблеми малими підприємствами.

Незважаючи на фактичну відсутність послідовної державної політики та суперечливі взаємовиключні дії органів влади, розвиток малих підприємств в Україні все ж таки відбувається. Їх рушійною силою є лише підприємницький потенціал громадян України, які в існуючих умовах не чекають допомоги від держави, а створюють свій добробут на власний ризик і розсуд та за рахунок власних коштів.

Проведений аналіз теоретичних положень показав, що в даний час до аналізу державної фінансової підтримки малого підприємництва застосовується функціональний підхід, в рамках якого державна підтримка малого підприємництва реалізується через надання допомоги малим підприємствам (у вузькому розумінні) або як сукупність державних дій, спрямованих на створення умов функціонування малого бізнесу (в широкому розумінні).

Державна підтримка малого підприємництва повинна бути спрямована на розвиток всіх функцій малих підприємств в економіці і відповідно вимагає широкого спектру інструментів. У відповідності з таким положенням розуміння державної фінансової підтримки малого підприємництва в загальноприйнятому трактуванні не відображає всі аспекти економічних відносин, тому ми пропонуємо розглядати «державну фінансову підтримку малого підприємництва» з позиції інституціонального підходу, але враховуючи при цьому всі теоретичні напрацювання щодо досвіду відповідності державної фінансової підтримки до потреб суб'єктів малого підприємництва. В зарубіжних дослідженнях згадується даний інститут як елемент економічної системи, однак не розкривається його сутність, тому доцільність його запровадження є вкрай важливим для вітчизняних малих підприємств.

Інститут державної фінансової підтримки малого підприємництва слід розуміти як сукупність взаємовідносин між державою і суб'єктами малого підприємництва, з приводу зростання сектору малого підприємництва.

Суб'єктами взаємодії є держава і малі підприємства, об'єктом – умови функціонування малого підприємництва. Інтереси держави у відношенні до малих підприємств визначимо чотирма напрямками: економічними, соціальними, політичними, демографічними.

По-перше, це формування середнього класу як гаранту соціально-економічної та політичної стабільності суспільства. По-друге, розвиток конкуренції або створення альтернативи монополізованим ринкам. По-третє, підвищення рівня зайнятості населення.

З точки зору держави підприємець покликаний забезпечити реалізацію цілей і інтересів суспільства – забезпечення економічного зростання і повної зайнятості. На межі перетину інтересів держави і бізнесу, а також при активній взаємодії вказаних суб'єктів може здійснюватися ефективна державна фінансова підтримка малого підприємництва.

Інтереси суб'єктів малого підприємництва також визначаються низкою напрямів: економічних, правових, соціальних, інформаційних. Правові пов'язані з формуванням стійких і справедливих умов функціонування малих підприємств, соціальні – з організацією відтворення робочої сили, економічні – з отриманням прибутку, його максимізацією, зворотною стороною якої є мінімізація витрат. Найбільш значними є економічні інтереси, які пов'язані з можливістю отримання

різних пільг від держави: зниження податків, доступ до дешевих фінансових і матеріальних ресурсів; інформаційного забезпечення і кадрового забезпечення.

З точки зору підприємця держава повинна створити умови, які дадуть змогу ефективно досягати своїх цілей (максимізації прибутку, підвищення ефективності інвестицій, мінімум ризику, захист прав власності).

Таким чином, інтереси держави і малих підприємств реалізуються в інституті державної підтримки малого підприємництва, виступають як зустрічні, з одного боку, і протилежні – з іншого.

Так як малі підприємства зацікавлені в отриманні більшого прибутку, а держава – в наділенні цих підприємств соціальними функціями, то звідси випливають і основні дії держави по відношенню до малих підприємств (суб'єктивна сторона). До них відносять зниження адміністративних бар'єрів, які забезпечують вільний вхід та вихід малих підприємств на ринок, а також інформаційне забезпечення, залучення фінансових ресурсів і підвищення кваліфікації працівників малих підприємств на пільговій основі, тобто створення умов для забезпечення державних інтересів. Всі дії держави по відношенню до малих підприємств можна поділити на дві групи.

До першої групи відносять дії, спрямовані на формування умов, меж, правил поведінки та норм. Як правило, це дії загальноекономічного характеру, спрямовані на скорочення трансакційних витрат, зниження адміністративних бар'єрів, пільгове оподаткування та ін. В цьому випадку поведінка малих підприємств – пасивна, тобто дані умови виступають в якості складових середовища, в якому діють суб'єкти малого підприємництва, приймаючи господарські рішення.

До другої групи відносять дії, які покращують діяльність окремих підприємств і не носять всеохоплюючий характер. Переважно до них відносять важелі сприяння розвитку чи підтримки малого підприємництва, зокрема, це заходи, пов'язані з кредитуванням і іншими заходами фінансової підтримки (лізинг), інформаційне і кадрове забезпечення, можливість отримання державного замовлення, консультації і навчання. Реалізація цих заходів в свою чергу допускає активність малих підприємств.

Враховуючи галузеву неоднорідність малих підприємств, відмінність у життєвому циклі підприємств та необхідність застосування стратегічного підходу в розробці і реалізації державної підтримки малого підприємництва спостерігається багатоплановість і суперечливість державної підтримки малих підприємств.

Ця гіпотеза стала основою визначення функцій інституту державної фінансової підтримки малих підприємств, визначення їх змісту, які не розглядалися. Відтак зазначимо, що найбільш суттєвими функціями, властивими інституту державної фінансової підтримки малих підприємств є:

- функція мінімізації трансакційних витрат, що полягає у створенні умов розвитку малих підприємств і полегшення умов господарювання такій нестабільній формі підприємства як мале. Проявляється дана функція в нормативно-правовому забезпеченні підприємницької діяльності та зниженні адміністративних бар'єрів;

- компенсаційна функція припускає посилення конкурентних переваг з боку великих компаній у відношенні до суб'єктів малого підприємництва, що проявляється у створенні, підтримці об'єктів інфраструктури, не генерованих ринковим середовищем;

- регулююча функція пов'язана з визначенням сфер підтримки малих підприємств, тим самим спрямовує їх розвиток в галузі найбільш важливі для національного господарства. При цьому інститут державної підтримки виступатиме як єдиний центр координації, який забезпечує галузеву орієнтацію структур підтримки через розподіл сфер підтримки.

Вважаємо, що розгляд даних функцій дозволить виділити умови і фактори

становлення інституту і виявити критерії оптимальності і ефективності інституту державної підтримки.

В інституційну структуру входять нормативно-правові акти, спрямовані на підтримку і розвиток малих підприємств, державний апарат та інфраструктура, які представлені відповідними органами, а також програми підтримки малих підприємств як результат діяльності будь-яких суб'єктів.

Програми підтримки також є елементами інституційної структури, оскільки узгоджують дії державного апарату і інфраструктури підтримки в умовах визначеної нормативно-правової бази, дають комплексну оцінку розвитку малих підприємств і їх державну підтримку та визначають обсяги фінансування підтримки малих підприємств.

Інституційна структура представлена безпосередніми відносинами держави щодо всіх малих підприємств та особливим положенням і дією суб'єктів малого бізнесу відносно інших її елементів. Аналіз інституційної структури показав наявність зовнішніх (ринкових) і внутрішніх (державних) елементів. Збалансованість структури державної підтримки малого підприємництва визначається співвідношенням державних і ринкових секторів.

Дана інституційна структура є рухливою, що обумовлює здатність адаптуватись до потреб ринкових сегментів, має в наявності державні органи, які координують фінансову підтримку малих підприємств та які забезпечують гнучкість нормативно-правової бази і програм фінансової підтримки малого підприємництва.

Оскільки розвиток малих підприємств пов'язаний із забезпеченням політичних, соціальних і економічних аспектів стабільного розвитку суспільства, то особливістю даної структури є домінування державної складової інституційної структури.

Враховуючи реальну ситуацію, що склалася в Україні у сфері взаємовідносин держава – малі підприємства, ідеологія формування державної політики стосовно розвитку малих підприємств повинна кардинально змінитись і має бути сформований новий механізм прийняття управлінських рішень з урахуванням інтересів основних суб'єктів економіки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведені дослідження дають змогу сформулювати наступні висновки.

По-перше, теоретичний аналіз сучасного стану розвитку малих підприємств в Україні дав змогу виявити, що на рівні держави необхідні зміни, які забезпечать умови для розвитку малих підприємств як гарантії позитивних змін в національній економіці.

По-друге, визначено, що державна фінансова підтримка повинна базуватися на відповідній методологічній базі до якої належать: принципи, методи і механізми державної фінансової підтримки. Визначено основні принципи, методи і механізми, які необхідно покласти в основу методології державної фінансової підтримки.

По-третє, розкрито інтереси держави та малих підприємств в процесі реалізації державної фінансової підтримки.

По-четверте, обґрунтовано варіанти взаємодії держави і суб'єктів малого підприємництва в процесі здійснення державної фінансової підтримки.

По-п'яте, запропоновано власне розуміння інституційної структури державної фінансової підтримки малих підприємств.

По-шосте, у подальших дослідженнях доцільно розкрити вплив державної фінансової підтримки на соціально-економічний розвиток не лише малих підприємств, а й держави та її регіонів.

Список літератури

1. Березянко Т.В. Актуальні напрями державної підтримки малих підприємств у процесі подолання наслідків кризи / Т.В. Березянко [Текст] // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – №10. – С. 34-36.
2. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики [Текст] / З.С. Варналій. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 277 с.
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-ІУ // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 18, 19-20, 21-22. – 144 с.
4. Данилейчук Р.Б. Методологічні підходи до формування інфраструктури малого бізнесу в сучасних умовах господарювання / Р.Б. Данилейчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/ekfor/2011_2/3.pdf
5. Дрига С.Г. Макрорівневі та інструментальні функції малого підприємництва як сценарні драйвери державної політики його розвитку / С.Г. Дрига. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ufpp.kiev.ua
6. Квасниця О.В. Особливості державної підтримки малого бізнесу у зарубіжних країнах [Текст] / О. Квасниця // Світ фінансів. – 2012. – №2. – С. 177-187.
7. Милль Дж. С. Основы политической экономии: в 3-х т. Т.3 [Текст] / Дж.С. Милль; пер. с англ.; редкол.: А.Г. Милейковский и др. – М.: Прогресс, 1981. – 480 с.
8. Предпринимательство: Учеб. для вузов [Текст] / М. Лапуста, А. Поршев, Ю. Старостин, Л. Скамай. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 448 с.
9. Реверчук С.К. Анатомія малого бізнесу: інформац.-аналіт. посіб. студенту і підприємцю [Текст] / С.К. Реверчук, М.І. Крупка – Львів: Вид-во «Діалог», 1996. – 116 с.
10. Рудник Р.В. Державна підтримка – запорука розвитку малого підприємництва в Україні / Рудник Р.В. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jml.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/522/506>
11. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов [Текст] / А. Смит. – М.: Соцэкгиз, 1962. – 684 с.
12. Смовженко Т.С. Державна політика сприяння розвитку підприємництва: Монографія [Текст] / Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів: вид-во ЛБІ НБУ, 2001. – 464 с.
13. Орлова В.О. Основні напрями стимулювання розвитку малого бізнесу: теоретичний аспект [Текст] / В.О. Орлова // Європейський вектор економічного розвитку. – 2011. – №2(11). – С.169-176.
14. Фінанси зарубіжних корпорацій: навч. посібник [Текст] / В.М. Суторміна, В.М. Федоров, Н.С. Рязанова. – За ред. В.М. Федосова. – К.: Либідь, 2004. – 247 с.

References

1. Berezianko, T.V. (2012). Aktualni napriamy derzhavnoi pidtrymky malykh pidpriemstv u protsesi podolannia naslidkiv kryzy [Recent directions of state support of small businesses in overcoming the crisis]. *Investytsii: praktyka ta dosvid - Investment: Practice and Experience*, 10, 34-36 [in Ukrainian].
2. Varnalii, Z.S. (2001) *Male pidprijemnytstvo: osnovy teorii i praktyky* [Small business: Fundamentals of Theory and Practice] Kyiv: Znannia [in Ukrainian]
3. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 r. № 436-IV [Economic Code of Ukraine of 16 January 2003 № 436-IV] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Supreme Council of Ukraine*, 18-22 [in Ukrainian].
4. Danyleichuk, R.B. Metodolohichni pidkhody do formuvannia infrastruktury maloho biznesu v suchasnykh umovakh hospodariuvannia [Methodological approaches to the formation of the infrastructure of small businesses in the current economic conditions]. (n.d.). *nbu.gov.ua* Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/ekfor/2011_2/3.pdf [in Ukrainian]
5. Dryha, S.H. Makrorivnevi ta instrumentalni funktsii maloho pidprijemnytstva yak stsenarni draivery derzhavnoi polityky yoho rozvytku [Macro levels and instrumental function of small business scenario as drivers of development of public policy]. (n.d.). Retrieved from www.ufpp.kiev.ua [in Ukrainian]
6. Kvasnytsia, O.V. (2012) Osoblyvosti derzhavnoi pidtrymky maloho biznesu u zarubizhnykh krainakh [Features of state support of small business in foreign countries]. *Svit finansiv-World Finance*, 2, 177-187 [in Ukrainian]
7. Mill Dzh., S. (1981) *Osnovy politicheskoy ekonomii* [Fundamentals polytycheskoy ekonomyy] (Vols. 1-4) Moskva: Progress [in Russian]
8. Lapusta, M., Porshev, A., Starostin, Yu., Skamay L. (2002) *Predprinimatelstvo* [Entrepreneurship] Moskva: INFRA-M [in Russian]

9. Reverchuk, S.K., M.I. Krupka M.I. (1996) *Anatomiia maloho biznesu [Anatomy Small Business]* Lviv: Dialoh [in Ukrainian]
10. Rudnyk, R.V. Derzhavna pidtrymka – zaporuka rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini [State support - the key to small business development in Ukraine]. (n.d.). Retrieved from <http://jml.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/522/506> [in Ukrainian]
11. Smit, A. (1962) *Issledovanie o prirode i prichinakh bogatstva narodov [The Wealth of Nations]* Moskva: Sotsekgiz . [in Russian]
12. Smovzhenko, T.S. (2001) *Derzhavna polityka spryiannia rozvytkovi pidpriemnytstv [State policy of promoting entrepreneurship]* Lviv: vyd-vo LBI NBU [in Ukrainian]
13. Orlova, V.O. (2011) Osnovni napriamy stymuliuвання rozvytku maloho biznesu: teoretychnyi aspekt [Main directions stimulating small business development: theoretical aspect]. *Yevropeiskyi vektor ekonomichnoho rozvytku – European vector of economic development*, 2(11), 169-176 [in Ukrainian].
14. Sutormina, V.M., Fedosov, V.M., Riazanova, N.S. (2004) *Finance foreign corporations* V.M Fedosov (Ed.). Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

Valeriy Podpletniy, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)
Kirovohrad National Technical University, Kirovohrad, Ukraine

State Financial Support for the Development of Small Enterprises

The article is to study the theoretical foundations of state financial support to small businesses.

In the article theoretical principles of state financial support to small businesses. The theoretical bases of small businesses in the economy of Ukraine. Formulates his own definition of the essence of public financial support for small businesses. Proved that at the state level necessary changes that will ensure the conditions for small businesses as a guarantee of positive changes in the national economy. Established that state financial support should be based on relevant methodological basis which include: principles, methods and mechanisms of state financial support.

Basic principles, methods and mechanisms that should form the basis of state financial support. Reveals the interests of the state and small enterprises in the implementation of public financial support. Grounded versions interaction between state and small businesses in the implementation of public financial support. A proper understanding of the institutional framework of public financial support for small businesses.

small businesses, government financial support, entrepreneurship, economic policy, regulation, business sector, the institutional structure

Одержано 15.05.15

УДК 339.543

Т. В. Руда, канд. екон. наук

Державний науково-дослідний інститут митної справи, м. Хмельницький, Україна

Розробка методичного інструментарію для оцінювання ефективності діяльності митних органів України на основі інтегрального підходу

У статті запропоновано авторський підхід до оцінювання ефективності діяльності митних органів, що ґрунтується на розробці інтегрального показника. Визначено основні групи показників, які дають можливість репрезентувати виконувані митними органами функції, на основі яких й розраховується інтегральний показник та окреслено вимоги до них. В результаті дослідження встановлено, що запропонований підхід є простим та дозволяє оперативно отримувати результати оцінювання ефективності діяльності митних органів.

оцінювання ефективності діяльності митних органів, відносний показник ефективності за групою, інтегральний коефіцієнт ефективності митних процедур

© Т. В. Руда, 2015